

Українська Соціалдемократія.

№ 3.

МИКОЛА ГАНКЕВИЧ.

Соціалістичний

Інтернаціонал

*** і Війна.

1915.

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

Микола Ганкевич, цікаву розвідку якого про відносини соціалістів різних країв до сучасної війни ми низче подаємо читачам — се один з найбільш заслужених діячів українського соціалдемократичного руху в Галичині, а вкупі з тим одна з найясніших і найчистіших фігур на фоні галицько-української політики. Він був одним з тих, що в кінці 80-х і в початку 90-х років минулого століття почали нову еру українського відродження в Галичині, засновавши під впливом і при участі М. Драгоманова Українську Радикальну Партію, основною і новою ідеєю якої було — „для народу і через народ“. Микола Ганкевич, вкупі з Юліяном Бачинським, Романом Ярославичем і іншими товаришами, займав від самого початку своєї участі в Радикальній Партії її ліве, соціалістичне крило, і, ще будучи її членом, зробив першу спробу видавання самостійної робітничої газети під назвою „Робітник“. На переломі 89-90 років, під впливом розвитку громадянства і українських громадських відносин, Радикальна Партія розпадається на свої складові частини і її соціалдемократичні елементи, на чолі з Миколою Ганкевичем, засновують окрему партію, яка зпочатку вступає в організаційну зв'язь з польськими соціалістами, а потім починає працювати цілком самостійно. В 1900-ім році починає виходити під редакцією Ганкевича власний орган нової партії „Воля“, який віддав свою прислугу і тодішньому молодому соціалістичному поколінню російської України. Вже в першій числі „Воля“ поставила на своїм прапорі, як основне політично-національне завдання української соціалдемократії: „боротьба на смерть з царизмом, аж до

знищення його і збудовання на його руїнах вільних самостійних республік поневолених націй“. Прапор сей Микола Ганкевич доніс до наших днів і з таким же молодечим вогнем, як і п'ятнадцять років тому, кличе всій найновійшій своїй праці українське робітництво взяти його в свої руки.

Великий соціалістичний ентузіазм і рідка душевна чистота були завсїгди яскравою прикметою Ганкевича, чи то він говорив свої дуже гарні промови перед робітничою масою, чи писав статті до соціалістичних видань, чи кермував селянським страйковим рухом 1902 року—скрізь його видко було таким. І таким же пізнаєте його і в сій, на хутку руку, майже за одну ніч, написаній для нашого видавництва статті.

Стаття ся се не перша товариська прислуга, зроблена товаришем Ганкевичем нам, соціалдемокатам з російської України. Ціле своє життя допомагав він усім чим міг успіхови нашої організації і нашій революції. Будемо ж надіятись, що ось хутко вже збудеться найбільша мрія його життя, його праці для рідного робітництва і рідного народу:—встане воля України. І що врешті і наш пролетаріят, пролетаріят російської України, почує його натхненне слово, яким він так сміливо і вміло бичує ворогів народу.

Стаття, яку ми низче подаємо, буде —сподіваємось—дуже помічною нашим товаришам для освітлення і очищення тої страшної плутанини, що викликали виступи де-яких соціалістів на користь царської Росії. Вона pomoже зрозуміти ще раз справжнє відношення Інтернаціоналу до царизму і до завдань, які мусить ставити перед собою соціалдемократія в даний історичний момент.

•

СОЦІЯЛІСТИЧНИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛ і ВІЙНА.

Вибухла .всесвітня війна і сталась нечувана річ,—нечувана для тих, що стояли завсїгди поза соціалістичним світом, що стояли далеко-далеко від соціалістичного світогляду.

Соціалісти німецькі голосували за воєнними кредитами. Соціалісти німецькі, що супроти мілітаризму займали завсїгди непереєднане становище, для яких завсїгди гаслом було: «Keinen Mann und keinen Pfennig!»—„жадного рекрута, жадної копійки!“—тепер заявили торжественно, що в теперішню грізну для Німеччини, для рідного краю хвилину, голосують за воєнними кредитами. Соціалісти німецькі на парламентарних засіданнях 4 серпня і 2 грудня заявляють, що не хочуть рідного краю віддати на поталу ворогам, що готові є на всі жертви для оборони вітчизни. Те саме повторюють вони й даліше устами Газе (Haase) і Шайдемана (Scheidemann), заявляють рішучо, що бажають, щоби Німеччина, належито узброєна, могла оборонити свої межі так від заходу, як і від сходу.

Французькі соціалісти пішли ще даліше. Вони не тільки голосували за воєнними кредитами, не тільки виступили в обороні рідного краю. Соціалісти французькі проголосили клич: „війна аж до краю“,—аж поки „німецький мілітаризм“ не зістане цілковито розторощений. І з тим кличем вислали своїх двох найвизначніших репрезентатів, Геда (Guésde) і Самба (Sembat) до міністерства „національної оборони“ (defense nationale). Соція-

лісти, як речники зорганізованого революційного пролетаріату, засіли на міністерських фотелях, поруч з репрезентантами реакційних буржуазних партій!..

А додати треба, що так Газе і Шайдеман з одного, як і Гед та Самба з другого боку належать до „непереєднаних“ в таборі соціалістичним, що вони були завсїгди противниками так званого „ревізіонізму“.

Дві могутні соціалістичні партії, репрезентанти революційного, соціалістичного пролетаріату двох передових країв, двох народів європейського континенту, що стоять на чолі його культури, цивілізації,—розійшли ся, розєднались, стали в двох ворожих таборах. В двох таборах ворожих стали сі, що завсїгди голосили кличі міжнародного братерства поневолених робочих кляс, що боролись під гаслом новочасного революційного соціалізму: „Пролетарі всїх країв, єднайте ся!“

Дивне диво! Незвичайна поява! І зраділи не сказано противники та вороги соціалізму. „Соціалізм—мовляли—збанкрутував на цілій лінії! Засади, прінципи міжнародного соціалізму не видержали критики дійсности, життя, в найбільш критичнім моменті життя і дійсности!“ Злорадно всьміхають ся противники і вороги соціалізму, складаючи його в історичний архів.

Але не тільки вороги і противники, але також деякі з приятелів і симпатиків соціалізму, а навіть деякі соціалісти зі сумом констатують, що соціалізм не видержав огненної проби воєнного все-світнього конфлікту. „Се погром соціалістичного Інтернаціоналу! Се зрада прінципів міжнародного революційного соціалізму!“—говорять вони сумовито...

*
* *
*

Поглянемож, чи се справді так, чи се справді прінципи новочасного соціалізму розбились о твер-

ду дійсність, чи справді оправдана є радість противників і ворогів, чи оправданий є сум і жаль приклонників соціалізму.

Теперішня війна ведеться під кличем оборони волі і самостійности народів. Навіть царат, що збудував свою велич на трупах цілих племен і народів, навіть царат сповіщає голосно, не соромлячись ані крихітки, — в білий, ясний день, — що йде „визволяти“ „славянські“ народи з „австрійсько-германського ярма“... Наслідники Муравєва-Вешателя не соромились устами Николая Николаевича голосити на весь світ, що йдуть буцім то „визволити“ та „обєднати“ Польщу!..

В теперішній всесвітній війні рішається справді доля, рішається будучність держав і народів Європи, — ба, не тільки Європи, але в великій мірі також і позаєвропейських країв і народів.

Теперішня всесвітня війна вибухла помимо волі і проти волі соціалістичного Інтернаціоналу. Не раз і не два перестерігав соціалістичний Інтернаціонал керманичів держав, що вічні, ненастанні зброєння, що ті справдішні перегони в оружній політиці, що оружний мир, який є виразом суперечностей між цивілізованими народами в теперішній капіталістичній добі, який є виразом імперіялізму, — що се може дуже лехко довести до кровавого конфлікту, до величезного пожару всесвітнього, якого ще не бачила історія.

Вказував на грозу можливої всесвітньої війни соціалістичний Інтернаціонал. Та верховоди й керманичі держав йшли далі вперед втертим, битим шляхом традиційної політики зброєння на взаводи, — йшли рутинічно, не здібні піднятися вище та обняти оком ширший горизонт і зайшли в таку ситуацію, з якої не було вже ніякого виходу.

Соціалістичний Інтернаціонал бачив небезпеку війни, та війна вибухла помимо і проти його волі; соціалістичний пролетаріят не мав доволі сил, щоб спинити воєнний конфлікт, щоб здержати

тих, що свідомо або несвідомо довели до великого, всесвітнього катаклізму.

Соціалістичний Інтернаціонал став перед фактом доконаним, перед страшливою дійсністю, перед воєнним конфліктом, що грозить руїною цілим державам і народам.

Братерство народів, міжнародна солідарність пролетаріату! — се кличі, се основні, провідні ідеї соціалізму. І ті гасла стрінулись з фактом, що є як раз їх противенством, їх рішучим запереченням.

«Leicht bei einander wohnen die Gedanken,

Doch hart in Raume stossen sich die Dinge»*)

А соціалістичний Інтернаціонал, що під своїм червоним прапором обєднав мільйони пролетарів, яких велика всесвітня війна вкинула

„В часу клекочущії струї,

В круговорот случаїв і подій“,

соціалістичний Інтернаціонал не веде своєї діяльності і боротьби в надземних сферах, в лехких хмарах високо понад людьми, понад землею.

Соціалістичний Інтернаціонал мусів до дійсности, до існуючого факту, до страшливого факту приступити зі своїми провідними, програмовими, основними ідеями і дати конкретну відповідь в кождім краю на конкретну, теперішню проблему, на конкретне питання, які перед ним в кождім краю поставила грізна, невмолима дійсність.

Соціалістичний Інтернаціонал тепер, коли всесвітня війна поставила на порядку деннім справу життя і смерті народів, їх життя та існування, їх волі та самостійности, мусів на сю проблему дати відповідь.

В тій справі, в справі національного питання, основні, провідні ідеї соціалістичного Інтернаціоналу є ясні і недвозначні.

*) „Думки лехко живуть одна коло одної, але річч болоче штовхають себе із за місця“.

Дуже ясно сформулював їх Фрідріх Енгельс. Один з творців новочасного соціалізму, в своїй студії про повстання новочасної німецької держави, в студії, яку видано вже по його смерті:

„Від кінця середних віків шлях історії веде до того, щоби перетворити Європу на основі великих національних держав. Єдино такі держави є нормальною політичною конституцією, що відповідає інтересам пануючої буржуазії, а рівночасно з тим вони є необхідно конечні до того, щоб створити гармонійне інтернаціональне співділанне народів, без якого не може існувати пановання (диктатура) пролетаріату. Щоб забезпечити міжнародний мир, конче треба перед тим усунути всякі національні конфлікти, які тільки можна усунути, конче мусить кождий народ мати свою незалежність, мусить бути господарем в своїй хаті“.

Не раз і не два заявляли речники соціалістичного Інтернаціоналу, що воля і самостійність кожного народу є конечним услівем побіди соціалізму. Соціалізм не тільки не є ворогом зєдинення нації в одній державі, визволення її з чужоземного ярма, не тільки не є ворогом національної волі і самостійности, але як раз противно—він домагається її, як конечного услівя для свого розвою, для своєї будучности, для своєї побіди.

Французький соціалізм зродив ся тоді, коли Франція перетворилась дорогою революції в новочасну, національну державу; Франція не знала тоді, що таке чужоземне пановання, що таке національна неволя.

Та коли в 1870 році побідна німецька армія перейшла межі французької землі, коли по французьким краю розлились широко хвилі чужоземних військ, коли повинь грозила затопити Францію,—соціалісти французькі, хоч перед тим рішучо виступали проти війни, станули на переді воєнного руху в обороні рідного краю. «La patrie en danger!»—„Вітчина в небезпеці!“—сей клич підняв старий

революціонер Блянкі, що цілі літа карався в тюрмах, гонений, мов дикий звір ріжними французькими правительствами. В хвилину небезпеки і грози, коли йшло про волю і незалежність рідного краю, він забув за всі свої кривди і став рішучо в його обороні.

І теж саме радив французьким соціялістам Маркс. Коли утворилось тимчасове правління „національної оборони“, великий німецький соціяліст, рішучий прихильник об'єднання Німеччини, ясно і виразно заявив, що французькі соціялісти не повинні думати в ту хвилину про ніяку свою, соціялістичну революцію, але передовсім і єдино „сповнити свій горожанський обов'язок“, себто стати разом з цілою нацією до боротьби за волю рідного краю.

Маркс явно і отверто признавав, що по сьданським погромі по стороні Франції війна є слушна і оправдана, хоч вважав, що з вибухом війни, якої французький і німецький пролетаріят не мали сили спинити, війна по стороні Німеччини є війною оборонною, що Німеччина мусить її вести для оборони своєї незалежності і свого зєдинення перед заборчим замахом Наполеона III.

В листі до Енгельса пише Маркс (15 серпня 1870):

„Я думаю, що наші люде (зн. німецькі соціялісти) можуть:

1) прилучитись до національного руху, як довго і о скільки він обмежується на оборону Німеччини (що серед певних обставин не виключає офензиви аж до мира);

2) підчеркувати різницю між німецько-національними і династично-пруськими інтересами;

3) йти проти всякої анексії Альзас-Льотаринґії;

4) коли в Парижі буде при кермі республікан-

ське, не шовіністичне правління, домагатись за-
ключення з ним чесного, необидливого мира;

5) безнастанно підчеркувати єдність інтересів
німецьких і французьких робітників, що не були
за війну і що не ведуть війни між собою;

6) вказувати на грізну небезпеку Росії, що
стоїть позаду подій, так як на се вказує інтернаціо-
нальна адреса“ *).

Маркс йшов ще далі в справах воєнних кон-
фліктів, в проблемах, що доторкають ся війни.

В часі революції 1848 року, в добу „весни на-
родів“, великий творець новочасного со-
ціялізму, речник об'єднання Німеччини,
був одночасно речником визвольної,
революційної війни проти царату, вій-
ни веденої вольною, об'єднаною, новою
Німеччиною для визволення народів
поневолених царатом, для розторощен-
ня царської імперії, сього останнього заборол-
а загальноевропейської реакції.

Таку війну він вважав найбільш патріотич-
ним, найбільш революційним завданням, яке мала
сповнити об'єднана, визволена з кайдан абсолю-
тизму, об'єднана Німеччина.

А коли в 1854 році західна Європа виступила
з воєнним протестом проти заборчих змагань і
світовладних, зухвалих плянів царя Миколи I, ко-
ли вибухла кримська війна, то так само французь-
кі революціонери, як і німецькі соціялісти, повіта-
ли радісно сей воєнний похід цивілізованої Євро-

*) В інтернаціональній адресі підносить Маркс, що заборча
німецька політика, анексія Альзас-Льотарингії, пониження Фран-
ції, розєднуючи два великі, цивілізовані народи європейського
континенту, віддасть величезну прислугу варварській царській ім-
перії, віддасть російському цареві верховод-
ство в єсесвітній політиці, кине Францію в обій-
ми Росії і може довести до величезної, ката-
строфальної війни між коаліцією романсько-
славянською і Німеччиною.

Тривожні передвиджування Маркса з 1870 року словились
до слова!

пи проти московського варварства; так само французький революціонер Барбес, як і німецький соціаліст Маркс.

Ще більше: Маркс вважав заходи тодішніх англійських сторонників мира, тодішніх пацифістів, противників кримської війни, наївно реакційними. Хоч війну тодішню розпочав Наполеон III, ворог і переможець республіки і революції, в союзі з капіталістичною Англією, Маркс вважав війну слушною, оправданою і вказаною; він бажав тільки, щоб вона не осталась в межах „кабінетної війни“, а перейшла в революційну, визвольну війну європейської цивілізації проти східного варварства. Війни рівночасно оборонні і визвольні революційної Франції проти реакційної коаліції монархістичної Європи з часів Великої Революції—се була провідна думка в міжнародній політиці тодішніх французьких і німецьких революціонерів.

Та сама провідна ідея присвічувала завсїгди одному з найвизначніших репрезентантів давного і нового соціалістичного Інтернаціоналу — Вільгельмови Лібкнехтови.

В своїй славнозвісній промові в процесі про державну зраду, Вільгельм Лібкнехт, приймаючи з гордістю назву „простого вояка революції“ („ein Soldat der Revolution“), сказав, що дві є провідні ідеї його політичної діяльності і боротьби, а саме: воля і єдність Німеччини та визволення працюючих клас з неволі капіталізму.

І той самий Вільгельм Лібкнехт, один з найкращих репрезентантів і речників соціалістичного Інтернаціоналу, що з такою геройською відвагою виступав в обороні Франції, проти анексії Альзасу і Лотарингії, проти короткозорої, шовіністичної юнкерської політики „крови і заліза“, проти реакційної міжнародної політики Бісмарка, — той самий Вільгельм Лібкнехт на конгресах давнього, першого

Інтернаціоналу заявляв, що розоруження Європи не можливе є доти, доки не буде розторощена і розбита царська імперія, збудована на закріпощенню безлічи племен і народів.

А коли на конгресі нового Інтернаціоналу звісний голландський соціаліст, тепер анархіст Домеля-Невенгайс поставив внесок, щоб з хвилею вибуху війни всі соціалістичні партії проголосили загальний страйк і страйком унеможливили війну, Вільгельм Лібкнехт, з цілим запалом і завзяттям старого та вічно молодого революціонера, поборював сей анархістичний внесок і взивав вогненній промові зібраних, щоб не піддались „обухови фрази“.

Розоруження загальним страйком, колиб воно було справді переведене, довело би тільки до одного: західно-європейські та середно-європейські краї, де є сильна організація соціалістичного пролетаріату, де могла би бути дезорганізація оружно оборони переведена, були б віддані на поталу російським військам; ворота до Європи булиб відчинені настіж перед навалою московських орд.

Так думав, таке становище займав старий Лібкнехт. І такеж становище займав довголітний, вірний його товариш, Бебель. Він виразно заявив, що колиб на його рідний край йшли ворожі сили, щоб задавити його волю і самостійність, колиб царат пішов воєнним походом на Німеччину, він готов взяти кріс на свої похилі старі плечі і йти воювати за волю рідного краю.

З великим натиском оборонював Бебель сю думку на штутгартському міжнароднім конгресі, де була широка дискусія на тему національного питання. Коли—говорив ветеран німецького соціалізму і оден з найвизначніших репрезентатів Інтернаціоналу—коли якомусь народови грозить небезпека втрати своєї волі і самостійности, всі класи народу, без огляду на класові су-

перечности, на класову боротьбу, зєднують ся в одній думці—оборони рідного краю. А коли на його дальші виводи, що справа визволення, справа національно-політичної незалежності, і волі народів, поневолених царатом, прийде на порядок дня, що національна справа прийде в межі царської імперії, коли на сі його виводи реагувала заперечуючо Роза Люксембург, Бебель енергічним жестом відбив її замітку: „Я знаю ваші погляди в сій справі, але вони з ґрунту фальшиві!“

Таке було становище найвизначніших речників революційної європейської думки, найвизначніших репрезентантів соціалістичного Інтернаціоналу.

І тільки виходячи з сього принципіального погляду на національне питання, зрозуміємо становище різних соціалістичних партій супроти теперішньої всесвітньої війни. Сей критерій є рішачий для оцінки становища соціалістичних партій різних країв супроти війни.

Відразу зрозуміємо становище французьких соціалістів. Обєднана Французька Соціалістична Партія стояла завсїгда в різкій, неперееднаній опозиції до французького правительства. Французькі соціалісти поборювали рішучо французький мілітаризм. Вони—з незабутнім **Жоресом** на чолі—боронили дволітної військової служби проти реакціонерів, що в тайнім порозумінню з „союзницею“, Росією, поставили і переперли внесок про повернення трилітної військової служби. Вони поборювали рішучо французько-російський союз, вказували, які шкоди він приносить Франції, скільки він Франції коштує, якою ганьбою є сей союз для республіканської Франції з її славною, революційною традицією; вони клеймили відважно всі варварства царського режиму; вони відважно—не вважаючи на верески націоналістичних реакціонерів—заявлялись за поєднанням Франції з Німеччиною.

Та французькі реакціонери, з хитрим провор-

ним Пуанкаре*) на чолі, пішли лінією російської політики, звязали долю Франції з заборчими плянами Росії, що визискувала зручно західно-європейські антагонізми і конфлікти, що при помочи європейської дипломатії та європейських мільярдів не тільки вратувала самодержавіє перед революцією, але, подолівши революцію, розпочала наново свою традиційну заборчу політику, політику грабійний і розбоїв та, в догідну для себе хвилину, дала сигнал до всесвітньої війни.

Розпочалась війна. Німецькі війська поконали Бельгію і увійшли на французьку територію. Франція опинилась перед грозою чужинецької інвазії; перед Францією стало грізне марево страшного 1870 року.

«La patrie en danger!» — „Вітчина в небезпеці!“ — сказали соціялісти і не тільки голосували за воєнними кредитами, але вислали двох найвизначніших своїх репрезентантів до міністерства „національної оборони“.

І се їх становище зовсім слушне та оправдане. Ніхто з соціялістів не зробить їм з сього приводу ніякого закиду. Тажеж не могли вони відчинити німеньким військам воріт до Франції, до Парижа. Війна вибухла проти їх волі. Речника їх вимовного, славного Жореса, замордував націоналістичний фанатик, Жорес впав з таємничої руки приклонника війни і російсько-французького союзу. Вибухла війна проти волі соціялістів.

Та соціялісти стали перед доконаним фактом і з фактом сим мусіли числитись.

Инша річ, що французькі соціялісти не обмежились тим, щоб рідний край боронити перед наїздниками, але стали докоряти німецьким соціялістам, що вони голосували за воєнними кредитами, а навіть взивати соціялістів інших країв, щоб

*) Раніш міністр закордонних справ, а тепер президент французької республіки.

в своїх краях проповідували війну проти Німеччини та Австрії.

Вони забули, що краям Німецької та Австрійської держави грозила далеко гірша, більша, страшніша небезпека, що їм грозили повенню московські варварські орди.

І забули про се також інші деякі соціалістичні критики, що закидали німецьким соціалістам „зраду“ соціалістичних принципів, хоч німецькі соціалісти зробили те саме, що їх товариші з за Рейну, та хоч вони не пробували і не хотіли розширити воєнного пожару на інші краї.

Зовсім слушно і влучно пише про се **Виктор Адлер**, провідник австрійської соціалдемократії, один з найвизначніших провідників і один з найгеніальніших тактиків соціалістичного Інтернаціоналу:

„Французькі соціалісти від першої хвилини війни, само собою розуміється, так само як всі ми соціалісти в усіх краях Австрії, стали на тім, що треба боронити рідний край. Се було не тільки їх право, се був їх обов'язок, зовсім так само, як своє право виконували та свій обов'язок сповняли німецькі соціалдемократи, коли в часі голосування в німецьким парляменті 4 серпня та 2 грудня з найбільшою силою та торжественністю заявили, що вони тепер, коли війна, яку вони осуджують, вже вибухла, що тепер вони віддадуть всі свої сили, остатню краплину крові на оборону німецької країни та німецького народу, в якого склад входить як найдорогоцінніша його частина німецька працююча кляса.

„А соціалдемократична фракція в Берліні говорила також в нашім імені, в імені австрійців, яких судьба поставила в далеко менше просту і ясну ситуацію і яким відобрано можливість промовляти.

„Так ми і тут і там маємо чисту совість, як соціалдемократи і як члени Інтернаціоналу, які завсігди з цілою пристрасстю виступали проти

війни, а за всесвітнім міром, які одначе ніколи і нікому не вказували як на пролетарський обов'язок—віддавати рідний край ворогам на поталу.

„Кожний з нас відчував тоді, в сих страшливих днях серпня, важкий тягар трагічного конфлікту, та ніхто з тих, для яких пролетарська політика не є ідейною іграшкою (іграшкою думок) в просторі без воздуха, а передовсім в просторі без людей,—ніхто не міг зробити ні навіть очікувати іншої постанови.

„Коли дехто з товаришів, не вважаючи на все те, вишукує плями на постанові німецьких соціалістів,—завважати треба!—тільки німецьких, а не французьких—то помимо повної пошани для всякого щирого, чесного переконання, се треба з конечности вважати або проявом наївного доктринерства, або — а се річ далеко гірша — демагогічним визискуванням сього жаху і грози, які супроти всього того страшного, що принесла війна, переймають з днини на днину що раз то більше не тільки всіх нас, але й страждущі маси“.

Вмів се зрозуміти відомий бельгійський соціаліст Вандервельде, котрий хоч і не згоджується з становищем, занятим німецькими соціалістами, та признає їм, що вони зробили те, що вважали за конечне для свого краю і для соціалізму, та що по їх боці не було ніякої „зради“ соціалістичних принципів.

„Німецький народ—каже Вандервельде—переконаний глибоко, що він веде національну війну в обороні рідного краю. Так!—справді суворо, безпощадно осуджувано німецьку соціалдемократію. Я радше хочу постаратись зрозуміти її, та коли намагаюсь бути безсторонним, то бачу її тяжку ситуацію. Вони поставлені були між республіканську Францію і козацьку Росію. Як голосували за воєнними кредитами, то давали оружие імператорови проти республіканської Франції та де-

мократичної Англії. Як їх відкидали, то отворяли цареві ворота до Шлеску“.

Очевидно, що для німецького пролетаріату, для німецької соціалдемократії річ незвичайно болюча, високо трагічна, що вона рівночасно з війною проти московських наїздників мусить іти війною проти французької республіки. Та се не їх вина, що республіка поєдналась з варварською імперією, яка є грозою для цілої європейської демократії, яка є завсїгди ще останнім, наймогучішим забором загальноєвропейської реакції і капіталізму.

*
* *
*

Инше, відмінне становище займають робітничі соціалістичні партії Англії; инше становище займають російські соціалісти. А становище се вияснюєть ся легко позицією, в яку їх краї, їх народи поставила теперішня всесвітна війна.

Англія далеко менше загрожена теперішньою війною, чим Франція або Німеччина і Австрія. Берегів Англії стереже могутня фльота і хоч німецька фльота показалаь поважним і грізним її суперником, то все таки англійський край далекий ще від того, щоб стати тереном війни.

І тому коли частина англійських соціалістів, лякаючись німецької інвазії*), є за веденем війни аж до побіди над „німецьким мілітаризмом“, то найбільше могуча соціалістична робітнича організація „Незалежна Робітнича Партія Англії“, рішучо виступає проти війни і безпощадно критикує всі лебенди і шумні фрази про

*) Звісний провідник соціалдемократичної англійської федерації, Гайндмен (Hyndman) був завсїгди речником побільшення воєнної англійської фльоти, але тільки задля оборони Англії. Він був завше рішучим ворогом царату і царофільства. Колиж в теперішній війні він став занадго і односторончо бити на „німецький мілітаризм“, його партія (Бритійська соціалістична партія) виступила проти нього з прилюдним протестом.

„визвольну війну“, ведену з царем на чолі проти „німецького мілітаризму“.

Тим пояснюєть ся резолюція, яку ухвалила льондонська конференція соціалістів Англії, Франції, Бельгії і Росії**). В резолюції тій, яка звертаєть ся проти німецького імперіялізму, видно дуже ясно, що се була компромісова резолюція між представниками „Незалежної Робітничої Партії Англії“ та бельгійськими й французькими соціалістами.

Ось важніші уступи сеї резолюції:

„Інвазія німецьких військ до Бельгії і Франції загрожує існуванню незалежних націй та завдає удар довірю до міжнародних договорів. В таких обставинах перемога німецького імперіялізму булаб рівнозначна з поразкою і знищенням демократії і волі в Європі. Соціалісти Великої Британії, Бельгії, Франції і Росії не думають про те, щоб політично і економічно розторопити Німеччину; вони не ведуть війни проти народів Німеччини і Австрії, а тільки проти правительств тих країв, які їх гноблять. Вони домагають ся, щоб Бельгія була визволена та відшкодована. Вони жадають, щоб справа Польщі була полагоджена по бажанням польського народу, чи в формі автономії в межах иншої держави, чи в формі повної незалежности. Вони бажать, щоб в цілій Європі, від Альзас-Лотарингії аж до Балканів, ті народи, що силою зістали загарбані до чужої держави, мали право свобідно рішати про свою долю.

„Соціалісти готові неухитно битись, аж поки не довершене буде діло визволення, та вони не менше готові спинити всяку пробу перемінити сю оборонну війну в завоюницьку, яка може принести тільки нові кривди і кине подзійну язву зброєння та війни на різні народи.

**) В конференції тій брали участь тільки російські соціалісти-революціонери; не брали в ній участи, зглядно не голозували, соціалдемократи російської імперії.

„Члени конференції переконані, що остали вірні принципам Інтернаціоналу, висловлюють надію, що робітнича кляса всіх країв незабаром знов знайдесть ся зеднана в боротьбі проти мілітаризму і проти капіталістичного імперіялізму. Побіда зеднаних держав (трипорозуміння) мусить бути побідою справи волі народів, зєдинення, незалежності та автономії народів в мирній федерації сполучених держав Європи та цілого світа...

„Конференція протестує проти увязнення членів Думи, проти задавлювання соціалістичної преси Росії і переслідування її редакторів, як рівнож проти переслідування Фінляндців, Жидів та російських і німецьких Поляків“.

Отсей останній уступ незвичайно розлютив англійських, а більше ще французьких імперіялістів, сердечних другів царату.

І се справді найбільш цікавий і важний момент в теперішній міжнародній політиці.

Англійські і французькі реакціонери душою прилягли до сзого союзника з півночи; їх вяже з деспотичною царською імперією глибоке спорідненне душ, таємна звязь сердець.

Англійські і французькі націоналісти порвали зовсім зі славною своєю минувшістю. Вони забули про се, що колись царат, забризганий кровю помордованих народів, був в очах Англії та Франції смертельним ворогом культури і цивілізації, волі і поступу.

Західно-європейська буржуазія давно вже пережила свій „період бурливих змагань“ (Sturm-und-Drang-periode), позбулась ідеалів „юних днів, днів весни“,—вона стала практичною, тверезою, консервативною, реакційною;—вона перейшла тепер в добу розбишацького капіталізму, в добу імперіялізму. Реакційна західно-європейська буржуазія поєдналась і помирилась з царським кнутом. Її „визвольну війну“ веде тепер московський царь!..

Та західноєвропейським соціалістам важко помириться з тим соромним союзом англійської демократії і французької республіки з варварським царатом.

І ось виринають, ростуть і творять ся легенди, що ось—мовляв—царат змінить свою дотеперішню політику, що він дасть волю поневоленим народам Сходу, що він ратує європейську демократію перед „панцирним кулаком“ німецького мілітаризму. І думають наївні люди, що можна „чорта вигнати Вельзевулом“...

Однаке легенди ті, байки ті для старих дітей розбиваються як миляна банька об невмолиму дійсність. Царський уряд ані на хвилину не думає змінити своєї політики супроти поневолених народів своєї імперії і супроти своєї, російської демократії. Царат віддає неоцінену прислугу справі демократії і соціалізму, розбиваючи безстыдно, цинічно всякі легенди про „визвольну війну“ тридержавного порозуміння.

Безличне, brutальне московщенє Галичини, ширенє православія кнутом і рублями, завзяте нівеченє українського національного життя, нехтованє польського народу — помімо фарисейської проклямації Николая Николаевича; доптанє свобод Фінляндії, жидівські погроми, переслідування магометан на Кавказі, систематичне задавлюванє російського робітничого руху, висилка соціалістичних послів російської Думи на каторгу, висилка на Сибір на вічне поселенє нещасного Бурцева, що повірив в „визвольну війну“, ведену царем, — все те такі вопіючі до небес о пімсту факти, що їх не могли поминути мовчаннем західно-європейські соціалістичні приклонники російсько-французького союзу, союзу хочби на час війни.

І ось щораз то більше ширшає серед західноєвропейських соціалістів думка про се, що навіть тепер, в часі війни, союз з кривавим царем — річ дуже сумнівної вартости.

І ось тепер роздаєть ся зпосеред французьких синдикалістів різкий протест проти війни. А „Незалежна Робітнича Партія Англії“ на коніресі своїм, що відбув ся на Великодні Свята, зовсім рішучо виступає проти союзу з царатом.

Конірес сей на самім вступі пересилає братерський привіт соціяльній демократії тих країв, що ведуть тепер війну проти Англії, зараз на вступі в промові своїй, вітаючи зібраних, заявив президент, що „побіда російського і англійського імперіялізму булаб для демократії в Європі так само грізна і небезпечна, як побіда німецького імперіялізму“.

Інший делегат сказав, критикуючи англійський уряд:

„Военно-морська політика англійського уряду загнала наш край у війну з Німеччиною. Через союз з Францією наклав міністр Грей на Англію обовязок вести війну в інтересах Росії, без огляду на се, з якого приводу захочеть ся Росії добути меча“. (Оклики: сором, ганьба!)

Колиж на конірес наспіло письмо Російської Соціяльдемократії з признаннем і з подивом для становища Англійської Незалежної Робітничої Партії, — то конірес в відповіді, клеймуючи царський уряд за переслідування російських робітничих депутатів, сказав, між іншим:

„Дуже далекі від сього, щоб вірити в демократизацію Росії, ми противно є переконані, що ми мусимо всіми силами боронитись проти русифікації Англії“.

* * *

Якеж становище зайняла супроти війни російська соціяльдемократія і інші російські революціонери?

Адже Росія—Московщина—стоїть далеко поза

межами всесвітнього пожару. Вона міцнійше відгороджена від воєнного терену, чим навіть Англія.

Україна, Польща, Литва, Латишський та Естонський край, Фінляндія, Кавказ і „непроходима“ Сибір — обгородили корінну Росію. Росія безпечна. Кремлеві Москви не грозить пожар. Потомки звироднілі давньої, славної, революційної Франції, що колись несла „війну палатам! мир хатам!“, що колись несла народам волю кличем: „Смерть тиранам!“, потомки Маратів і Дантонів, потомки Наполеона Великого, нині покійно бють чолом перед царем півночі *).

Росія безпечна. Орди російської імперії розлились по польській, українській, московській землі, розсипались по Кавказі, йдуть на чужі краї і землі, кровю їх заливають, згарищами і руїнами засипають. На австрійську Україну і Польщу звернув свої очі царат; останки вольної української і польської країни загарбати хоче, останки вільного українського і польського народу в тюрму народів запроторити хоче царат.

І хто ж тут, здавалося б, повірить в „визвольну війну“, яку веде російський царь, яку веде найбільше кровожадний зі всіх кровожадних деспотів, яких знала історія, яку веде царь Микола II?!

Не вірили давні західно-європейські соціалісти і революціонери в „визвольну місію“ царату.

Не вірили цареви Александрови II, не вірили „цареви-освободителя“, який руками найбільшого, найогиднішого ката на світі, руками Муравьова-Вешателя задавив Польщу, що стріляв російських мужиків, що катував російських революціонерів, а опісля пішов „визволяти“ славянських „братів“ на Балканах.

*) Соціалістична „Humanité“ підчеркнула дуже слушно, в яким нахабним нетактом московські „союзники і приятелі“ Франції, під час останньої візиту президента Пуанкаре в Москві, показували йому трофеї здобуті у військ Наполеона в його російській кампанії. І спадкоємець революції і Наполеона мовчки приймив сю зневагу...

Не тільки Маркс і Лібкнехт, але й великий учитель російської землі, Чернишевський, дуже критично відносився до „визвольної війни“ 1876—1878 років. Коли його син пішов добровольцем до російської армії, він з далекого заслання сибірського написав до сина, що зовсім а зовсім не похваляє його постанови, та жалував, що не мав і не має спромоги вияснити йому справу відносин і воєн російсько-турецьких.

Алеж тепер знайшлися деякі російські соціялісти(!), що бажають побіди ордам того царя, який хоче доконати Україну, Фінляндію і інші народи, що хоче здобути Царьгород, що мріє здвинути там столицю великої, ненажерливої всесвітньої держави, яка кнутом і каторгою диктувалаб закони цілому світові!..

На щасте!—не вся російська соціалдемократична інтелігенція піддалась дурманови московського завоювничого патріотизму. Не помогли заклики Плеханових та Алексінських, які не мали сорому підтримувати своєю фальшиво-революційною, вивітрілою і обманливою балаканиною грабівницькі змагання того ж царату, проти якого вони досі боролись. Тепер сі російські революціонери гукали робітників підтримати державу Романових в ім'я буржуазних „економічних інтересів“ Московщини, в ім'я фальшивого „демократизму“ теї французької республіки, яка підтримує усіма силами царат від часу російської революції.

На щасте — революції і соціалізмowi зрадила переважно лише колишня революційна російська інтелігенція, яка масово пішла на службу чорносотенного патріотизму. Пролетаріят російський — робітники Росії, робітничі депутати у Думі і керманачі основних двох фракцій російської соціалдемократії, а особливо „большевики“, зістались вірні революції і основному гаслу соціалдемократії — боротьба царатови!

В відповідь на відкрите письмо Вандервельде, що закликав російських соціалістів, щоб на

час війни заклали перемир'я, розем оружя з царатом, відповіла соціалдемократична фракція Думи рішучою відмовою. Правда,—казала вона в тій відповіді — що грізний для демократії пруський, юнкерський мілітаризм. Та не менше, а, навпаки, багато більше грізний для демократії і соціалізму — є деспотизм царський.

Ще виразнійше і яснійше висказав свою думку звісний провідник фракції „большевиків“ Н. Ленін в своїм відчиті на тему „Соціалдемократія і війна“.

Змалювавши капіталістичний розвиток західної Європи, досягнути котрого вона змогла тільки зорганізувавши ся в національні одиниці, — доводив Ленін, — що Росія, в якій живе кількадесят націй, а між ними така численна як Українська, позбавлена своєї рідної мови, не може досягнути сього розвою. Мова бо се головний чинник в торговельних зносинах, без котрого ніяка торгівля та промисловість не можуть розвивати ся. Україна, позбавлена сього головного культурного чинника, застається країною натурального господарства. Вона стала для Росії тим, чим Ірландія для Англії: з неї тягнуть все, що можна, не даючи їй нічого. Інтереси інтернаціонального пролетаріату, а московського особливо, вимагають того, щоб Україна мала свою державну самостійність, при котрій буде вона мати змогу досягнути необхідного для пролетаріату культурного розвою. „На жаль, — казав він далі, — декотрі з наших товаришів зробили ся російсько-державними патріотами. Ми, московці, — раби. Ми не тільки даємо гнітити нас, а ще пасивно допомагаємо гнітити других, а се зовсім не в наших інтересах. Московська нація досить велика, щоб сама-одна могла становити свою окрему національну державу. А се дасть їй можливість найскорійшого розвитку.“

„В сій війні, — продовжував референт, — буржуазна преса багато кричить про зруйнування Бельгії, але всі мовчать про руйнування прекрасної України, начеб то кров Українця-селянина не так

червона, як кров бельгійського буржуя. Та се для буржуазної преси цілком зрозуміле, — в Бельгії руйнується війною добро великих власників, на послугах котрих стоїть ся преса. Що до Галичини, то там здійснюються давні мрії російського уряду, там руйнується такими ворогами всякого прогресу, як ґр. Бобрінський, культура українського народу, яка знайшла собі захист в Австро-Угорській державі від панів „панславістів“. У нас багато говорять про боротьбу з Австро-Угорщиною за визволення славян, але відповідайте панове, де Славяне мають таку свободу для свого культурного розвою, як в Австро-Угорщині, і де вони, як от і Українці, позбавлені всіх національних прав, — прав учити ся рідною мовою, як не в „славянській“ Росії? Коли вже говорити про славянську державу, то такою є саме Австрія, а ні в яким разі Росія. Інтереси російського пролетаріату не можуть вимагати побіди в сій війні Росії“.

Так дивлять ся на справу війни ті окремі російські соціалдемократи і ті організації Соціалдемократичної Партії Росії, котрі не пішли за Пуришкевичами.

І прийде час — він вже не за горами — коли, на руїнах побитої царської армії, сі здорові соціалістичні російські елементи переможуть і стануть на чолі нового російського революційного робітничого руху.

Про тих же російських соціалістів, що готові бажати побіди царській імперії, каже осьтак могутня соціалдемократична організація жидівського „Бунду“:

„Вони забули навіть, що в порівнянні з Росією, — не допотопною, а власне сучасною, по-октябрською Росією — Німеччина з цілим її мілітаризмом всеж таки свободний край“.

* * *

А як же мають на теперішню велику дієву трагедію дивитись поневолені царатом народи, як ма-

ють дивитись на теперішню всесвітню війну соціалісти поневолених націй Сходу?!

Невже хочби хвилину може тут захитатись український соціаліст?!

Невжеж ми не знаємо, як московські царі „визволяли“ Україну? Невжеж ми не знаємо, як живеться нашим братам під царською рукою?!

Деякі теоретики соціалістичні — приміром, російський соціалдемократ Н. Троцький — не бачать ніякої різниці між Австрією і Росією. Навпаки, його антипатії звернені більш проти Австрії. Він мече громи на тих соціалістів, що поважились творити леґіони проти царату, бо тим вони — мовляв — поповнили „злочинну авантуру“, вяжучи свою долю з долею „згнилої Австрії“!

Троцький забуває зовсім про се, що про значінне Австрії в теперішнім історичнім моменті писав Енгельс в своїй клясичній студії п. з. „Загранична політика царату“, писаній в 90 тих роках, яка дотепер не втратила зі своєї актуальности:

Як довго царат не буде розбитий революцією, — се основа виводів великого соціаліста про міжнародне значінне Австрії, — так довго Австрія є конечна, як забороло проти завойовницької, розбишацької традиційної політики царату, зверненої на захід і на Царьгород. Як довго царат не розбитий, так довго програна Австрії буде проганою загально-европейської демократії і соціалізму.

І невжеж, справді, царська імперія розбита тепер революцією. Невжеж її розбишацький розгін, її завойовницька політика спутана чим-небудь?!. Невжеж події найновішої доби не вказують на те, з якою скаженою силою кинулась царська імперія на нові грабіжі і розбої?!

А супроти сього, якеж може бути становище соціалістів народів Сходу Європи?!

Для нас, для соціалістів Сходу Європи, для демократії східно-европейських поневолених царатом народів, відповідь на сю проблему, яку нам

на порядок дня ставить нині історія, є ясна і недовзначна.

Розвалене, розторощене російської імперії, воля, самостійність і незалежність народів європейського Сходу — се програмовий постулат, який нісї мусить поставити кождий демократ і кождий соціяліст.

„Хто каже: демократія, суверенність люду, сей каже: визволення з під всякого пановання наїздників, сей каже: національна воля і самостійність кождої нації“. Отсе слова Кавтського, найвизначнішого теперішнього соціялістичного теоретика, які він написав в передмові до перекладу одного з соціялістичних творів для балканських Славян.

Не можуть сього зрозуміти, не хотять сього зрозуміти псевдореволюційні соціялісти в роді Н. Троцьких; — вони вважають, що національне питання — се пережита справа, що тепер має розігратись боротьба між інтернаціональним імперіялізмом, а інтернаціональним революційним соціялізмом, боротьба, в якій нема місця на національні проблеми. Історія — мовляв — перейшла вже до порядку дневного над національними питаннями. І тому — говорять сї мудреці архиреволюційні — видвигати квестію польську, українську і т. д. і т. д. — се значить оставати позаду за історією, іменем якої Н. Троцькі і його товариші проголошують перехід від теперішньої, псевдоконституційної Росії відразу за одним розмахом до нової доби, де буде тільки проблема: соціялізм чи імперіялізм?

Наївна ся історіософія, що пригадує дуже архиреволюційні теорії Бакуніна і анархістів, не має одначе ніякої стійности.

Миж бачимо наглядно, як національне питання, про яке говорить Енгельс в уступі, наведенім в початку сих виводів, стає нині як „злоба дня“ на дневнім порядку теперішньої історичної доби на Сході Європи, і в Австрії і на Балканах і в російській імперії.

Теперішня історична доба, від 1905 року до наших днів, є для Сходу Європи тим, чим були великі історичні перевороти 1789—1815 років для Заходу Європи, чим була „весна народів“, революція 1848 року і часи „революцій з гори“ і безнастанних воєн для середньої Європи.

Національне питання в західній і середній Європі розв'язали революційні перевороти і криваві воєнні конфлікти. Тепер черга приходить на Схід Європи.

І сього питання не вдасться поминути і зіпнути з порядку денного історії, ані заячесердним лібералам ані псевдореволюційним доктринарам різних націй, віроісповідань і обрядів.

Один з найвизначніших теоретиків соціалістичних німецько-австрійських, які мають зрозуміння для національної справи, живучи в державі, де справа та є актуальною і можливою до розв'язання, — Ренкер, пише дуже влучно:

„Принцип національності, який західноєвропейська історія видвигнула і сформулувала в дев'ятому столітті і там є вже пережитий в столітті двадцятим, розпочинає нині свій революційний воєнний похід на Сході. Товариш, що йде з ним крок за кроком в парі, се капіталізм, — його наступник — се соціалізм.

„До нового життя, повного ясної будучности прокидаються безісторичні народи, до геройського бою пориваються історичні народи — отсе найважливіші внутрішні причини війни на Сході.

„А сей величавий вид, де мільйони заkostenілої, безкультурної дотепер людськості скидають з себе віковий сон і виважують для себе ворота історії, — ся картина справді не є нічим таким, що моглоб переймити соціаліста малодушністю і тривогою.

„Очевидно — се страшна річ, що й там сила мусить бути акушеркою історії. Але се так само, як у нас, соціалістів, що в нас є й слушний погляд на справу і міцна постанова і всі кваліфікації, а тіль-

ки не достає нам сили й влади, щоб вже нині справити річи нашим шляхом, — то остає тільки другий шлях, шлях насильних потрясень, і тому революціонери не мають слушности супроти своєї справи і красшої частини своєї природи, коли сей шлях обгороджують та обмежують.

„Вірний масовий інстинкт німецького пролетаріату повитав війну на Сході з горячим ентузіазмом. Війна на Сході, без огляду на те, чимби вона не скінчилась, буде підоймою поступу, бо вона прилучить сотки народів до світа західної культури. А нива, яку весною має засівати соціалізм, мусить переорати в осени капіталізм“.

Прокидають ся народи Сходу Езропи.

З двохсотлітнього летарґу прокидаєть ся український народ; сеж поверх двіста літ минуло від полтавської Хайронеї...

Воскресає „безісторичний“ народ український. Він вже не той бездумний, безсловесний раб, що „раз тільки стрічав ся з волею, тоді як її хоронили“ *). Він вже не той „Тиролець Сходу“, що йдучи за наказами контрреволюції вітав радісно московські орди царя Миколи I, яки йшли задавити мадярське повстання, останнє ogniще європейської революції 1848—1849 років.

Ні, він не той народ, що в летарґу історичним сповняв ролю східноєвропейської Вандеї.

Україна прокинулась до нового життя. Воскрес „безісторичний“ народ. Царат перелякав ся. Грізне марево Мазепи зганяє сон з царських очий.

Забороняють Шевченківські торжества; лякають ся памяти великого українського патріота-революціонера.

Лякає „єдиную, неделімую Росію“ гніздо агітації і пропаганди „мазепинської“, Галичина, український Піємонт.

*) Слова Маркса, що безпощадно критикував ролю німецького народу в історичних подіях і революціях XVIII та XIX століття.

І як тільки повело ся в новій фазі заборчої політики царату на „близький Схід“ розбити в останню балканську війну оттоманську імперію, як тільки впала твердиня Адріанополю, — в царській Росії роздав ся тріумфальний, радісний клич: „Теперь наш век русско-славянскій!“, і роздалось гасло: „На Карпатах здвигається ся наш русскій прапор!“

І проти сего походу чорносотенного варварства зірвалась ціла українська суспільність Галичини. Молоде її покоління пішло в легіони стрілецькі, — воскресли спомини давного „славного Запорожа“, навязалась нитка історична до давньої Січи, що її цариця Катерина зруйнувала. А всі політичні партії українські заявили, що найбільшим і єдиним ворогом України є царат. І ті російські українці, що опинились за кордоном, поза теплим крилом царофільських „визволителів“, стали теж в один ряд проти ворога поступу і свободи, проти ката українських селян, тюремщика соціалізму, проти царської Росії. І неначе сама жива душа великого моменту стала серед сих людей і дала їм силу творити.

Такіж почуття обгорнули і демократію інших поневолених Росією народів.

І кождий з нас, соціалістів тих народів, яких одними кайданами неволі скував в одно царат, відчуває, що в теперішню історичну добу тут, на Сході Європи, важить ся найважніша боротьба, що тут рішається доля й будучність європейської демократії, європейського соціалізму.

Побіда царату — се не тільки побіда чорносотенного варварства, що каламутними хвилями залилоб останки вольної української і польської землі. Се булаб виграна імперіялістичних, реакційних струй і партій західної і середньої Європи. Се булаб програна не тільки німецької соціалдемократії. Се бувби удар для цілої західноєвропейської демократії, для західноєвропейського соція-

лізму. Се бувби тріумф націоналістів, реакціонерів, монархістів, клерикалів Франції, се бувби тріумф англійських імперіялістів, — тріумф всеєвропейської реакції.

Упадок царату, — се визволення народів Сходу Європи. Весняним леготом повіялоб скрізь по цілій Європі, так як то вже раз, по японсько-російській війні, з погромом царату настала весняна доба в цілій Європі.

А для нас, для соціялістів українських, для соціялістів всіх поневолених царатом народів, для цілого європейського Сходу — се буде нова історична доба.

З упадком царату, сього „останного заборолу капіталізму“, зросте сила і могутність демократії і соціалізму. Імперіялістичні, націоналістичні круги західної і середньої Європи втратять сю певність, яку тепер мають, а демократія зможе тоді зблизити ворожі досі собі великі культурні народи.

І так з нашим визволенням України і всіх народів поневолених царатом, наблизить ся час тріумфу загальноєвропейського соціалізму.

Для народів Сходу Європи ся історична доба уявляєть ся тим, чим для Франції були літа славної Великої Революції, чим була революція 1848 року для народів Середньої Європи.

І тому ми так відчуваємо цілим серцем, цілою безмежною тугою за сонцем, за волею, за ясною будучиною, могутні тони теї Марселези, згуки якої колись вели розентузязовані фалянги революційної Франції проти коаліції європейських деспотів.

Сеж немов про навалу московських варварів, що йдуть на наш край, що хочуть Україну задавити, говорять сі могутні, революційні строфи.

Послухайте! Адже се наші думи, наші мрії, се наш гнів, наша ненависть, — що звенять в безсмертних тонах безсмертного гимну безсмертної Великої Революції:

„Вперед, вперед, сини родини!
Славутний день вже наступив.
Супроти нашої країни
Злий ворог прапор розпустив.
Чи вам не чуть, які по селах
Усюди стогни роздались?
На наших кривних, невеселих
Ворожі спіси піднялись.

До зброї громадо!
Ставаймо в ряди!
Щоб вражою кровю
Залить борозди.

„Чого шука отся ватага
Рабів обурених на вас?
Кого зляка її зневага?
На кого пута ті? на нас!
На нас, бездольні громадяни,
Хотять той сором нанести,
Щоб кинуть знов на нас кайдани
Та під неволю підвести.

До зброї громадо!...

„Ні, тріпотіть ви людоїди
І ви, ганебні зрадники!
Ось, помсти час уже надійде
Знайдуть ся на вас местники!
Підіймуть ся і стар і молод,
Не забракує юнаків,—
Навіють в серце вам і холод
І потрощать всі кісточки.

До зброї, громадо!...

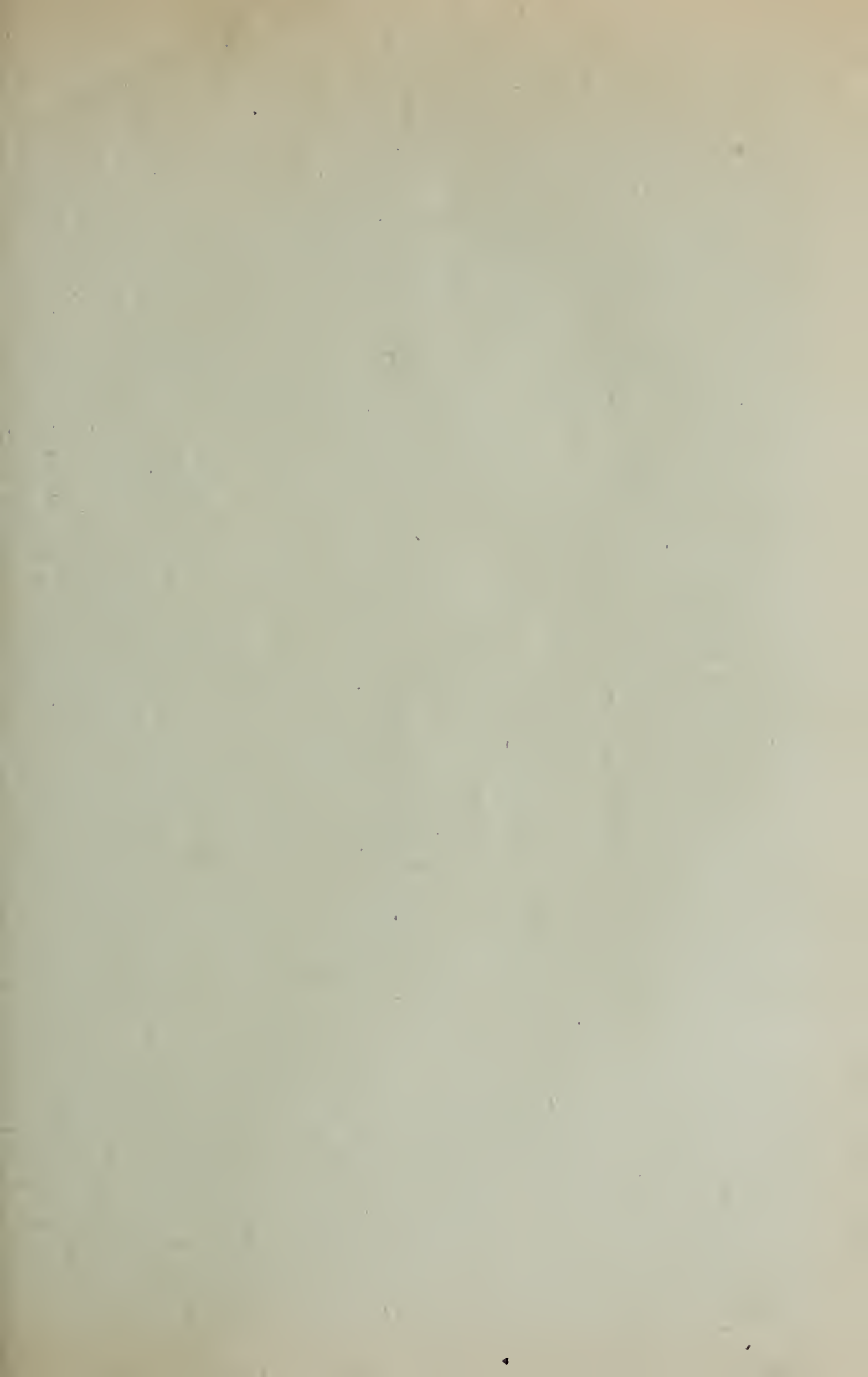
„О ти сьвята любов вітчини,
Ти нашу пімсту уміцни!
І волю нашої країни,
Її ти честь відборони!
Під нашим прапором побіда
Хай зявиться ся на поклик твій,
На вічні потім на нас літа
Свободи духом ти повій!

До зброї, громадо!...“

Микола Ганкевич.

Відень, 28 цвітня 1915.

Видання Української Соціалдемократії.

Досі вийшли:

- № 1. ПАРВУС: „На оборону демократії — проти царизму!“, 1914 р., ціна 6 копійок (15 сотнів, 15 сантимів).
- № 2. ІВАН ГИЛЬКА: „Війна і завдання українського робітництва“, 1915 р., ціна 4 копійки (10 сотиків, 10 сантимів).
- № 3. МИКОЛА ГАНКЕВИЧ: „Соціалістичний Інтернаціонал і війна“, 1915 р., ціна 8 копійок (20 сотиків, 20 сантимів).
-

Готується до друку нова брошура про „Наші організаційні завдання“.

Виходить неперіодично робітничий орган Укр. Соціалдемократії „Робітничий Прапор“.

Тимчасова адреса редакції «Робітничого Прапора» і видавництва Української Соціалдемократії така: Бґлария, София, Boîte de poste № 119, Sofia, Bulgarie.

Ціна 8 копійок (20 сотиків, 20 сантимів).